

Nr 21

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ersättning för tjänstgöring på obekvämt arbetstid m. m.; given Stockholms slott den 10 december 1954.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Gunnar Lange

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås i anslutning till en efter förhandlingar inom civildepartementet träffad överenskommelse, att gällande bestämmelser om ersättning till statstjänstemän för tjänstgöring på obekvämt arbetstid skall ändras i vissa hänseenden. Ändringarna innebär i huvudsak, att ersättningsbeloppen skall från resp. 30 öre i lönegraderna 1—4, 35 öre i lönegraderna 5—8 och 40 öre i högre lönegrader höjas till ett enhetligt belopp av 60 öre per timme och att såsom obekvämt arbetstid skall på lördagar (motsvarande) anses tiden från kl. 16.00 i stället för som för närvarande från kl. 18.00. Vidare förordas upphävande av de nuvarande begränsningsreglerna i fråga om ersättning för natttjänstgöring och för sådan fullgjord tjänstgöring, som enligt meddelade arbetstidsbestämmelser skall beräknas motsvara viss kortare tjänstgöringstid. Förslagen beräknas medföra en kostnadsökning per år av i runt tal 11,5 miljoner kronor, varav 9 miljoner kronor belöper på kommunikationsverken.

Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 10 december 1954.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för civildepartementet, statsrådet Lange, fråga om *ersättning för tjänstgöring på obekvämt arbetstid m. m.* och anför därvid följande.

Inledning

Under de förhandlingar, som ägde rum mellan 1945 års lönekommitté och statstjänstemännens huvudorganisationer, berördes även frågan om ersättning för tjänstgöring på obekvämt arbetstid. Härmed avsågs arbete på nätter, sön- och helgdagar samt på de större helgdagsaftnarna. I sitt betänkande den 11 mars 1947 med förslag till statens allmänna avlöningsreglemente m. m. (SOU 1947: 23) anförde kommittén, att en verkställd undersökning utvisat, att arbete på obekvämt arbetstid förekom i betydande omfattning inom statsförvaltningen och att i vissa särskilda fall sådant arbete kompenserades på olika sätt. De problem, som var förbundna med frågan om arbete på obekvämt tid, kunde enligt kommitténs åsikt icke lösas utan att omfattande undersökningar först verkställdes. Att utföra dessa tidskrävande undersökningar hade icke varit möjligt inom den tid, som stått till kommitténs förfogande.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndiganden den 4 juni och den 3 september 1948 tillkallade dåvarande chefen för finansdepartementet särskilda utredningsmän med uppdrag att verkställa utredning rörande arbete på obekvämt arbetstid för befattningshavare i statens tjänst och därmed sammanhängande frågor.

I avvaktan på slutförandet av nämnda utredning och av arbetstidsutredningen¹ förordnade Kungl. Maj:t genom kungörelsen den 14 mars 1952 (nr 68) med stöd av riksdagens beslut (prop. 1952: 61; SU 50; Rskr 70) om provisoriskt lönetillägg åt statstjänstemän för tjänstgöring på obekvämt arbetstid (obekvämhettstillägg).

¹ Tillkallad enligt Kungl. Maj:ts beslut den 28 februari 1947.

Med skrivelse den 31 augusti 1953 avlämnade utredningen ett betänkande angående obekvämt arbetstid för statstjänstemän (stencilerat). I betänkan- det redogjorde utredningen för sina principiella ståndpunktstaganden till spörsmålet, huruvida viss arbetstid med hänsyn till sin förläggning å kalen- derdygnet eller till visst kalenderdygn eller av andra skäl må anses för tjäns- temännen innebära viss obekvämhets. Inom ramen för sina direktiv avgav ut- redningen också förslag i fråga om komensation för arbete på obekvämt tid åt tjänstemän med reglerad arbetstid. I enlighet med direktiven hade ut- redningen ej till behandling upptagit frågan om komensationens storlek.

Efter sedvanlig remissbehandling anmälde min företrädare i ämbetet ut- redningens betänkande i statsrådet den 26 februari 1954. Efter att ha erin- rat om att såväl i fråga om betänkan- det huvudprinciper som beträffande detaljförslagen stark kritik framkommit i åtskilliga av de yttranden, som av- givits av skilda remissinstanser, förklarade sig min företrädare icke kunna förorda, att utredningens förslag lades till grund för en revision av de gäl- lande provisoriska bestämmelserna om ersättning för tjänstgöring på obe- kvämt arbetstid. Ej heller kunde enligt min företrädares uppfattning förslag till ändringar av de nuvarande gränserna för den obekväma kalendertiden och av ersättningsbeloppens storlek upptagas i avsaknad av närmare över- blick över den verkan, som olika åtgärder kunde ha i kostnadshänseende. Strävandena hade därför inriktats på att inom ramen för de gällande be- stämmelserna söka åvägbringa sådana ändringar, som syftade till att i möj- ligaste mån förenkla tillämpningen av föreskrifterna eller bereda fullstän- digare ersättning åt vissa personalgrupper. Med utgångspunkt från angivna förutsättningar framlade min företrädare i ämbetet vissa förslag till änd- ringar i de gällande bestämmelserna i ämnet. Dessa förslag underställdes riksdagen genom prop. 1954: 100. Vid behandlingen av propositionen utta- lade statsutskottet (SU 1954: 88), att utskottet funnit förslagen motiverade ur förenklings- och rättvisesynpunkter och därför tillstyrkte förslagen. Där- emot ansåg utskottet sig icke kunna för det dåvarande tillstyrka ett mo- tionsvis framställt yrkande om höjning av ersättningsbeloppen. I anslutning härtill anförde emellertid utskottet, att större förutsättningar för en pröv- ning av ett dylikt yrkande syntes föreligga, när en inom civildepartementet igångsatt undersökning rörande de ekonomiska konsekvenserna av ändrade bestämmelser på detta område slutförts. Riksdagen beslöt på hemställan av statsutskottet att bifalla propositionen.

Sedan de i statsutskottets utlåtande omförmälda undersökningarna slut- förts, har inom civildepartementet utarbetats förslag till ändringar i de nu- varande bestämmelserna om ersättning för tjänstgöring på obekvämt arbets- tid. Därjämte har förhandlingar ägt rum med de av frågan berörda huvudor- ganisationerna av statstjänstemän—Statstjänarkartellen, Statstjänstemännens riksförbund och Tjänstemännens centralorganisation. Innan jag närmare ingår på resultatet av undersökningarna och förhandlingarna, torde jag emellertid få redogöra för de nu gällande provisoriska bestämmelserna i ämnet.

Gällande bestämmelser

Enligt 1 § förenämnda kungörelse 1952: 68 är förmånen av lönetillägg för tjänstgöring på obekväm arbetstid i princip begränsad till att avse tjänstemän i högst 18 lönegraden, som fyllt 17 år, har reglerad arbetstid och enligt 32 § Saar äger att för arbete under motsvarande förhållanden erhålla gottgörelse för övertidstjänstgöring. Lönetillägg utgår för sådan fullgjord verklig tjänstgöring på obekväm arbetstid, som icke skall anses utgöra övertidsarbete. Ursprungligen var gränsen satt till högst 16 lönegraden men ändrades år 1954 till 18 lönegraden. Kungl. Maj:t äger emellertid medge, att obekvämhetstillägg må utgå till tjänstemän i lönegraderna 19—22, som i förekommande fall äger åtnjuta gottgörelse för övertidstjänstgöring, under förutsättning att de till väsentlig del har samma arbetsuppgifter som tjänstemän i lägre lönegrader, vilka är berättigade till obekvämhetstillägg. I särskilda fall har undantag ansetts kunna ske i fråga om kravet på att vederbörande i princip skall vara berättigade att i förekommande fall erhålla gottgörelse för övertidstjänstgöring. Undantag har däremot icke ansetts kunna göras från kravet på att fråga skall vara om tjänstemän med reglerad arbetstid.

Till obekväm arbetstid hänföres enligt 2 § arbetstid, som infaller mellan kl. 19 (vardag före sön- eller helgdag kl. 18) och 6 samt å sön- eller helgdag, påskafton, midsommarafton eller julafton mellan kl. 6 och 19.

Obekvämhetstillägget har i 3 § fastställts till olika belopp per timme för tjänstemän i lönegraderna 1—4 (30 öre) och 5—8 (35 öre) samt i lägst 9 lönegraden (40 öre). Dessa timbelopp motsvarar i stort sett 10—15 procent av den efter nu utgående löner för 200 timmar per månad beräknade timlönen.

Rätten till lönetillägg för tid mellan kl. 22 och 6 har i syfte att undvika dubbelkompensation för natttjänstgöring i viss utsträckning gjorts beroende av omfattningen av utfört arbete. Ursprungligen stadgades härom i 4 §, att lönetillägg för tjänstgöring mellan kl. 22 och 6 skulle utgå endast i den mån antalet till sådan tid förlagda arbetstimmar översteg tre gånger det antal timmar, varmed den verkliga fullgjorda tjänstgöringen understeg 193 timmar för 30 dagar eller däremot svarande timantal för annan arbetstidsperiod. Detta innebar, att en tjänsteman, som hade en arbetstid av exempelvis 190 timmar för 30 dagar, erhöll lönetillägg för tjänstgöring mellan kl. 22 och 6 endast om och i den mån han under sådan tid fullgjorde tjänstgöring mer än 9 timmar. Då denna bestämmelse vållat administrativt merarbete och för vissa grupper medfört ojämnheter, som ur saklig synpunkt icke framstått som berättigade, har stadgandet i enlighet med förslag i prop. 1954: 100 ändrats därhän att ersättning för natttjänstgöring utgår utan särskild prövning, om normalarbetstiden, d. v. s. turlistetiden jämte eventuell bufferttid, uppgår till minst 190 timmar per 30-dagarsperiod. Understiger normalarbetstiden angivna tidsmått, utgår ersättning för tjänstgöring mellan kl. 22 och 6 endast om och i den mån Kungl. Maj:t eller, efter

Kungl. Maj:ts bemyndigande, vederbörande myndighet det medger. Bemyndigande att lämna sådant medgivande har givits kommunikationsverken, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut samt generaltullstyrelsen.

Enligt 5 § skall i de fall, då annan kontant gottgörelse förekommer med hänsyn till arbetets förläggning till tid mellan kl. 22 och 6, obekvämhets-tillägget för samma tid minskas med motsvarande belopp eller helt bortfalla.

Beräknas tiden för fullgjord tjänstgöring enligt meddelade arbetstidsbestämmelser motsvara viss kortare tjänstgöringstid, skall enligt 6 § den tid, för vilken lönetillägget må beräknas, minskas i motsvarande mån. Härmed avses sådana fall, då längre tjänstgöringstid än den eljest normala må uttagas på grund av att den verkliga tjänstgöringstiden med hänsyn till arbetets art anses motsvara viss kortare tjänstgöringstid. Detta förekommer huvudsakligen vid vissa stationer vid statens järnvägar.

Lönetillägg enligt i kungörelsen meddelade bestämmelser utgår också för tjänstgöring, som icke fullgjorts i enlighet med tjänstgöringslista eller därmed jämförlig handling. Härvid skall emellertid enligt 7 § iakttagas, att av sålunda fullgjord tjänstgöring arbetstid, som ej uppgår till 30 minuter i en följd, icke må tagas i beräkning för bestämmande av tillägg, med mindre under det kalenderdygn tjänstgöringen fullgjorts förekommer någon period av dylik tjänstgöring, som uppgår till minst 30 minuter i en följd. Utbetalning av lönetillägget sker endast för sammanlagt antal hela tjänstgöringstimmar.

Med mindre Kungl. Maj:t det medger må enligt 8 § lönetillägg icke utgå, om anspråk på sådant tillägg ej gjorts inom sex månader efter utgången av den månad, under vilken tjänstgöringen fullgjorts.

Åt verksmyndigheterna har i 9 § uppdragits att, om så erfordras, utfärda närmare föreskrifter rörande tillämpningen av kungörelsen.

Enligt 14 § 2 mom. kungörelsen den 14 maj 1954 (nr 227) med tilläggsbestämmelser till polislönereglementet skall kungörelsen 1952: 68 äga motsvarande tillämpning å polismän.

Gjorda undersökningar

I syfte att erhålla underlag för bedömande av de ekonomiska konsekvenserna av ändringar i gällande bestämmelser om ersättning för tjänstgöring på obekvämt arbetstid igångsattes under våren 1954 särskilda undersökningar inom civildepartementet. För detta ändamål infordrades från kommunikationsverken, fångvårdsanstalterna, försvaret, ungdomsvårdsskolorna, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, tullverket, statens sinnessjukhus, karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet uppgifter om arbetstidens förläggning till olika tider av dygnet under veckan den 10—16 maj 1954. De grupper, som ej omfattas av undersökningarna, däribland polispersonalen, kan uppskattas sammanlagt svara för ca 6 procent av hela kostnaden för obekvämhetsillägg.

Uppgiftslämmandet har avsett endast Saar underkastade tjänstemän i högst 22 lönegraden med reglerad arbetstid och har av naturliga skäl begränsats till ett urval av tjänstemän hos de ifrågavarande myndigheterna. Urvalet har gjorts med ledning av tjänstemännens födelsedata och har inneburit att uppgift lämnats för ca 10 procent av tjänstemännen i de berörda personalkategorierna vid statens järnvägar, drygt 20 procent vid tullverket och ca 13 procent vid övriga myndigheter. Sammanlagda antalet tjänstemän, för vilka uppgifter lämnats, uppgår till 10 354.

De lämnade uppgifterna har avsett tidpunkten, då de olika arbetspassen under den aktuella veckan började resp. slutade. Beträffande flertalet myndigheter har som allmänt arbetstidsmått enbart angivits den för varje tjänsteman gällande normalarbetstiden. Med hänsyn till sättet för arbetstidens bestämmande vid statens järnvägar samt post- och tullverken har beträffande dessa myndigheter uppgift lämnats om såväl normalarbetstid som gällande tjänstgöringstid och den ianspråktagna bufferttiden.

De bearbetningar av uppgiftsmaterialet, som redovisas i det följande, avser tjänstemän med rätt till övertidsgottgörelse. Undantag härifrån har dock gjorts beträffande bevakningspersonal vid gräns- och kustbevakningen.

Hos de flesta myndigheter tillämpas endast ett begränsat antal normalarbetstider. Vid statens järnvägar samt post- och tullverken förekommer emellertid ett flertal normalarbetstider. I följande tabell anges hur den verkliga tjänstgöringstiden vid olika myndigheter fördelas på normalarbetstider av olika längd. Härvid har normalarbetstider av annan längd än 30 dagar omräknats till perioder av denna längd.

Myndighet	Det procentuella antalet arbetstimmar verklig tjänstgöringstid fallande på en normalarbetstid för 30 dagar av				Summa
	182 o. lägre	183—189	190—199	200 o. högre	
Statens järnvägar maskinavd.	1	14	16	69	100
» » trafikavd.	0	2	4	94	100
Postverket	21	9	25	45	100
Tullverket	32	2	35	31	100
Televerket	76	1	1	22	100
Statens sinnessjukhus	—	—	1	99	100
Övriga myndigheter	10	0	4	86	100
Samtliga	21	4	9	66	100

Den verkliga tjänstgöringstidens fördelning på de tre olika lönegradsgrupper, efter vilka ersättningsbeloppen för tjänstgöring på obekvämt arbetstid för närvarande är differentierade, är mycket varierande. Genomsnittligt för samtliga de av undersökningarna omfattade myndigheterna utgår det högsta beloppet, 40 öre för timme, till 82 procent av de berörda tjänstemännen, mellanbeloppet, 35 öre, till 13 procent och det lägsta beloppet, 30 öre, till 5 procent. Medan vid statens järnvägar så gott som samtliga tjänstemän, beträffande vilka uppgift lämnats, är berättigade till det högsta beloppet, äger

vid televerket endast 55 procent av de ifrågavarande tjänstemännen erhålla samma belopp.

Hur arbetstiden fördelas på vissa tidsintervall under veckan framgår av följande tabell. I tabellen har upptagits de olika tidsintervall, som enligt gällande bestämmelser hänföres till obekvämlig kalendertid, och därjämte tidsintervallet kl. 16—18 på lördagar.

Myndighet	Det procentuella antalet arbetstimmar infallande						Summa
	kl. 19—22	kl. 22—6	kl. 16—18	kl. 18—19	kl. 6—19	å andra tider	
	samtliga veckodagar		lördag (mot- svarande)		söndag (motsva- rande)		
Statens järnvägar maskinavd. ...	8	14	1	1	5	71	100
, trafikavd.	10	10	2	1	5	72	100
Postverket	8	6	1	1	1	83	100
Tullverket	5	8	1	0	3	83	100
Televerket	9	3	1	0	3	84	100
Sinnessjukhus	4	10	2	1	9	74	100
Övriga myndigheter	3	4	1	0	4	88	100

Som framgår av den tidigare lämnade redogörelsen för de nuvarande bestämmelserna om obekvämlighetstillägg, gäller särskilda regler om ersättning för natttjänstgöring. Sålunda utgår ersättning för tjänstgöring mellan kl. 22 och 6 utan särskild prövning endast om normalarbetstiden uppgår till minst 190 timmar för 30 dagar. I vad mån den verkliga tjänstgöringstiden faller på normalarbetstider över och under 190 timmar för 30-dagarsperiod anges i följande tabell, i vilken nattarbetstiden redovisats särskilt.

Myndighet	Procentuell del av verklig tjänstgöringstid fallande på normalarbetstider för 30 dagar				Summa
	lägre än 190 timmar		190 timmar o. däröver		
	nattid	annan tid	nattid	annan tid	
Statens järnvägar maskinavd.	4	11	10	75	100
, trafikavd.	0	2	10	88	100
Postverket	4	26	1	69	100
Tullverket	4	30	6	60	100
Televerket	2	75	0	23	100
Statens sinnessjukhus	—	—	10	90	100
Övriga myndigheter	0	10	4	86	100
Samtliga	2	23	6	69	100

I ärendet förda förhandlingar

Såsom inledningsvis nämnts har förhandlingar rörande ersättning för tjänstgöring på obekvämlig arbetstid ägt rum med representanter för Statstjänarkartellen, Statstjänstemännens riksförbund och Tjänstemännens centralorganisation. Därvid framlades den 25 oktober 1954 från civildeparte-

tementets sida, under förbehåll för Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande, ett inom departementet utarbetat förslag, vilket är av följande lydelse.

Förslag om obekvämetstillägg

Ersättningen skall avse sådant *arbete, som utföres på obekvämet arbetstid*, och utgå enligt nuvarande bestämmelser med följande ändringar.

1. Till obekvämet arbetstid hänföres tiden mellan klockan 16 och 19 på vardag, som omedelbart efterföljes av sön- eller helgdag, dock ej på dagen före Långfredagen, Kristi Himmelfärds dag eller Alla Helgons dag.

2. Timbeloppen höjes över lag till 60 öre.

3. Reduceringsregeln i nuvarande 4 § i fråga om nattjänstgöring slopas.

4. Reduceringsregeln i nuvarande 6 § slopas (avser huvudsakligen s. k. 260- och 234-timmarsstationer).

5. Den nuvarande möjligheten att dispensera från regeln att tillägg utgår i högst 18 lönegraden utsträcker till att avse även viss tjänstgöring av tjänstemän i högst 22 lönegraden, som icke är berättigade till gottgörelse för övertidstjänstgöring (avser fall, då sådana tjänstemän går i tur med tjänstemän, som är berättigade till övertidsgottgörelse).

Representanterna för Statstjänarkartellen och Tjänstemännens centralorganisation förklarade sig den 25 oktober 1954 tillstyrka förslaget.

Den 30 oktober 1954 godkändes förslaget definitivt av nämnda huvudorganisationer ävensom av Statstjänstemännens riksförbund.

Departementschefen

Såsom den i det föregående lämnade redogörelsen ger vid handen har sedan år 1952 gällt provisoriska bestämmelser om ersättning till statstjänstemän för tjänstgöring på obekvämet arbetstid. Vid anmälan i statsrådet den 26 februari 1954 av ett av den år 1948 tillsatta utredningen rörande arbete på obekvämet arbetstid framlagt betänkande i ämnet förklarade sig min företrädare i ämbetet icke kunna förorda, att utredningens förslag lades till grund för en revision av nämnda provisoriska bestämmelser. I avsaknad av erforderligt underlag för bedömning av de ekonomiska konsekvenserna av ändrade bestämmelser på förevarande område kunde ej heller upptagas förslag till ändringar av de nuvarande gränserna för den obekväma kalendertiden och av ersättningsbeloppens storlek. I överensstämmelse härmed framlades för 1954 års riksdag endast vissa förslag av begränsad räckvidd, huvudsakligen i syfte att förenkla tillämpningen av bestämmelserna. Samtidigt igångsattes inom civildepartementet statistiska undersökningar rörande arbetstidens förläggning hos olika myndigheter. Sedan bearbetningen av undersökningsmaterialet fortskridit så långt, att den verkan, som olika åtgärder kan ha i kostnadshänseende, kunde överblickas, upptogs förhandlingar i ämnet med de av frågan berörda huvudorganisationerna av stats-

tjänstemän. Såsom förut nämnts ledde dessa förhandlingar till att organisationerna den 30 oktober 1954 definitivt godkände ett inom civildepartementet utarbetat förslag till ändringar i gällande bestämmelser om ersättning för tjänstgöring på obekvämt arbetstid. Förslaget, som framlagts under förbehåll för Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande, bör enligt min mening godtagas och underställas riksdagens prövning. I anslutning härtill vill jag understryka, att ifrågavarande lönetillägg är avsett att utgöra en kompensation för att tjänstgöring fullgöres å sådan kalendertid, då flertalet tjänstemän har fritid. Den omständigheten, att en tjänsteman på grund av att hans tjänstgöring till större eller mindre del är förlagd till obekvämt kalendertid kommer i åtnjutande av viss ersättning utöver lönen, kan därför icke tagas till intäkt för löneökningsskrav från grupper, som icke har dylik tjänstgöring. Enighet härom har rått vid de i ärendet förda förhandlingarna. Likaså har vid förhandlingarna förelegat enighet om att genom departementsförslaget ställning icke tagits till frågan om hur lång arbetstiden bör vara för olika grupper.

Förslaget upptar som en första punkt en ändring av de nuvarande gränserna för den obekväma kalendertiden. Ändringen innebär, att även tiden kl. 16—18 på lördagar och däremot svarande dagar skall betraktas såsom obekvämt arbetstid. Jag vill i detta sammanhang erinra om att utredningen rörande arbete på obekvämt arbetstid i sitt förenämnda betänkande förordat, att tidsgränsen på lördagar skulle sättas till kl. 15 och på övriga vardagar till kl. 18. Beträffande motiveringen för utredningens förslag och de däröver avgivna yttrandena torde jag få hänvisa till prop. 1954: 100. Med hänsyn till de konsekvenser, som en dylik utsträckning av den obekväma kalendertiden skulle medföra, anser jag i likhet med flertalet av de av frågan berörda myndigheterna, att utredningens förslag i denna del icke kan accepteras, utan den utvidgning av den ersättningsberättigande tiden, som kan komma i fråga, bör begränsas på sätt i departementsförslaget förordats.

Med lördagar har i departementsförslaget likställts vardag, som omedelbart efterföljes av helgdag. Undantag har dock ansetts böra göras för dagen närmast före Långfredagen, Kristi Himmelfärds dag eller Alla Helgons dag. Skäl kan givetvis anföras för att även trettendedagsafton och valborgsmässoafton skulle undantagas i den mån dessa helgdagsaftnar ej infaller på lördagar eller söndagar. För att undvika komplikationer vid tillämpningen har dessa båda dagar dock icke undantagits.

Den i punkten 2 av departementsförslaget förordade höjningen av timbeloppen innebär, att obekvämetstillägget skall bli av samma storlek i alla lönegrader och från 30 öre per timme i lönegraderna 1—4, 35 öre per timme i lönegraderna 5—8 och 40 öre per timme i högre lönegrader höjas till 60 öre per timme. Den föreslagna höjningen är betydande men är enligt min mening icke ägnad att inge farhågor för konsekvenser på andra områden. Förslaget att till skillnad mot gällande bestämmelser införa ett för alla ifrågakommande löneklasser enhetligt timbelopp har accepterats av samtliga de

i förhandlingarna deltagande huvudorganisationerna. Statstjänstemännens riksförbund och Tjänstemännens centralorganisation har därvid dock tillkännagivit som sin principiella uppfattning, att obekvämhetsstillägget alltjämt borde ha differentierats. I anledning härav vill jag erinra om att enligt de verkställda statistiska undersökningarna endast en obetydlig del, nämligen 5 procent, av de berörda tjänstemännen tillhör den kategori, som äger uppbära det lägsta av de nu förekommande timbeloppen, och att endast 13 procent tillhör de grupper, som är berättigade till mellanbeloppet. Vid sådant förhållande anser jag anledning icke föreligga att bibehålla en differentiering av ersättningsbelopp av ifrågavarande storleksordning, särskilt som ett förhållande av timbeloppen förenklar uträkningen av ersättningsarna.

Punkten 3 i departementsförslaget innebär, att den nuvarande reduceringsregeln i fråga om nattjänstgöring skall upphävas och således obekvämhetsstillägg för tjänstgöring mellan kl. 22 och 6 utgå oberoende av omfattningen av det arbete, som utföres under vederbörande arbetstidsperiod. Den begränsning, som alltifrån obekvämhetsstilläggets införande gällt på detta område, har motiverats med att vissa grupper redan tidigare erhållit tidskompensation för nattjänstgöring. Den ursprungliga bestämmelsen i detta hänseende vållade emellertid administrativt merarbete och medförde för vissa grupper ojämnheter, som ur saklig synpunkt icke framstod som berättigade. På grund härav ändrades bestämmelsen i enlighet med förslag i förenämnda prop. 1954: 100. Då såsom framgår av den föregående redogörelsen för de gjorda statistiska undersökningarna tillämpningsområdet för den sålunda ändrade begränsningsregeln är synnerligen ringa — endast 2 procent av den totala verkliga tjänstgöringstiden för de till obekvämhetsstillägg berättigade grupperna hänför sig till normalarbetstider, som är lägre än 190 timmar per månad, och infaller under tiden kl. 22—6 — har bestämmelsen ansetts kunna helt upphävas. Härigenom erhålles icke obetydliga administrativa fördelar. Därest, såsom ibland uppges, kostnaderna för uträknandet av obekvämhetsstillägg vid statens järnvägar skulle uppgå till 500 000 kronor för år, lärer huvuddelen därav få hänföras till ifrågavarande begränsningsregel.

Lika litet som valet av arbetstidsmätt vid tillkomsten av de hittillsvarande begränsningsbestämmelserna innebär slopandet av dylika bestämmelser något uttryck för uppfattningen om hur lång arbetstiden bör vara. Såsom jag redan framhållit har enighet härom förelegat vid förhandlingarna.

I vissa fall skall tiden för fullgjord tjänstgöring enligt meddelade arbetstidsbestämmelser beräknas motsvara viss kortare tjänstgöringstid. Detta gäller, då längre tjänstgöringstid än den eljest normala må uttagas på grund av att den verkliga tjänstgöringstiden med hänsyn till arbetets art anses motsvara viss kortare tjänstgöringstid, och förekommer bl. a. för vissa tjänstemän vid statens järnvägar, för vilka 260 eller 234 arbetstimmar per 30 dagar beräknas motsvara 208 timmar. Enligt gällande bestämmelser skall den tid, för vilken obekvämhetsstillägg må beräknas, minskas i motsvarande mån. Då förekomsten av dylika arbetstidsbestämmelser endast i ringa grad

påverkar kostnaderna för obekvämhettstillägget, har den nuvarande reduceringsregeln ansetts kunna i förenklingssyfte upphävas. Förslag härom har upptagits i punkten 4 i departementsförslaget.

Enligt gällande bestämmelser utgår obekvämhettstillägg endast till tjänstemän, som är placerade i högst 18 lönegraden, som fyllt 17 år, som har reglerad arbetstid och som enligt 32 § Saar äger att för arbete under motsvarande förhållanden erhålla gottgörelse för övertidstjänstgöring. Kungl. Maj:t har emellertid med stöd av riksdagens bemyndigande i vissa fall medgivit undantag från vad sålunda stadgats. Det av statstjänstemännens huvudorganisationer godkända departementsförslaget upptager icke något förslag till ändring av de i förevarande hänseende gällande bestämmelserna. Vid förhandlingarna har emellertid två av huvudorganisationerna, nämligen Statstjänstemännens riksförbund och Tjänstemännens centralorganisation, förklarat sig anse, att obekvämhettstillägg i princip borde få åtnjutas av samtliga tjänstemän, som har reglerad arbetstid och fullgör tjänstgöring på obekvämt arbetstid enligt tjänstgöringslista. Hänsyn till lönegradsplaceringen skulle således icke tagas. Detta uttalande av nämnda organisationer överensstämmer med den principiella uppfattning, som utredningen rörande arbete på obekvämt arbetstid gav uttryck åt i sitt omförmälda betänkande. I anledning härav vill jag understryka, att obekvämhettstillägget införts som en motsvarighet till skifttillägg och dylika ersättningar på den enskilda arbetsmarknaden och att ersättning av angivna slag där tillkommer endast arbetare och därmed direkt jämställd personal. Ett borttagande av lönegradsgränsen skulle enligt min mening icke kunna genomföras utan att man allvarligt rubbade de förutsättningar, som allmänt gäller i fråga om sådan ersättning. Jag kan därför icke ansluta mig till utredningens förslag på denna punkt.

Såsom förut nämnts äger Kungl. Maj:t i vissa fall medge, att jämväl tjänstemän i lönegraderna 19—22 må erhålla obekvämhettstillägg, om de till väsentlig del fullgör samma arbetsuppgifter som tjänstemän i lägre lönegrader, vilka är berättigade till obekvämhettstillägg. Denna dispensmöjlighet synes böra bibehållas även efter det bestämmelserna ändrats på sätt i det föregående förordats. Då det gäller tjänstemän, som har reglerad arbetstid och som äger rätt till övertidsgottgörelse, synes det dock få ankomma på vederbörande myndighet att avgöra, huruvida obekvämhettstillägg skall utgå eller icke.

Även möjligheten att i särskilda fall medge undantag från kravet på att fråga skall vara om tjänstemän, som äger rätt till övertidsgottgörelse, torde böra bibehållas. I överensstämmelse med vad i punkten 5 i departementsförslaget förordats bör undantag från nämnda krav kunna göras även i fråga om sådan tjänstgöring, som till övertidsgottgörelse icke berättigade tjänstemän fullgör i tur med tjänstemän, som äger erhålla sådan gottgörelse.

I vidare mån än jag i det föregående angivit påkallas icke ändringar i vad som nu gäller angående obekvämhetsstillägg. Detta innebär bl. a., att Kungl. Maj:t även i fortsättningen bör äga möjlighet att bemyndiga vederbörande myndigheter att i förenklingssyfte vid obekvämhetsstilläggets bestämmande tillämpa en medeltalsberäkning (jfr prop. 1954: 100).

De av mig framlagda ändringsförslagen bör, i de delar det kan ske utan större administrativa olägenheter, lända till efterrättelse redan fr. o. m. den 1 januari 1955. Enligt vad jag inhämtat kommer en retroaktiv tillämpning av de höjda timbeloppen icke att vålla myndigheterna merarbete i någon större omfattning. Detsamma är förhållandet med förslaget om slopande av reduceringsregeln för de fall då den verkliga tjänstgöringstiden enligt meddelade arbetstidsbestämmelser skall beräknas motsvara viss kortare tjänstgöringstid. I övrigt torde de föreslagna ändringarna böra träda i kraft den 1 april 1955.

De nuvarande kostnaderna för obekvämhetsstillägget har beräknats efter de under år 1954 gjorda ändringarna uppgå till inemot 17 miljoner kronor per år. Ett bifall till vad jag föreslagit torde medföra att årskostnaderna ökas med i runt tal 11,5 miljoner kronor. Härav belöper 1,25 miljoner kronor på punkten 1 i departementsförslaget, 9 miljoner kronor på punkten 2 och 1,25 miljoner kronor på punkterna 3—5. Av den totala kostnadsökningen torde 9 miljoner kronor hänföra sig till kommunikationsverken, medan återstoden, 2,5 miljoner kronor, belastar driftbudgeten. De på affärsverken belöpande kostnaderna bör bestridas i den ordning, som dessa verks övriga utgifter bestrides. Den övriga delen av kostnadsökningarna kommer att belasta riksstatens utgiftssida. I allmänhet bör denna del i vanlig ordning redovisas under resp. avlöningsanslag. Dessa kan därför behöva överskridas i vad avser innevarande budgetår. För nästa budgetår har hänsyn till de ökade kostnaderna däremot tagits vid höstens budgetarbete. Även i den mån de riksstaten belastande kostnadsökningarna belöper på innevarande budgetår bör de emellertid komma till uttryck i budgeten. Å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55 bör för ändamålet äskas ett särskilt förslagsanslag av 1,25 miljoner kronor. Liksom fallet varit i liknande sammanhang under senare år bör ett dylikt anslag endast i undantagsfall tagas i anspråk för bestridande av kostnadsökningarna, vilka ju såsom nyss nämnts i regel bör belasta resp. avlöningsanslag. Förslag om anvisande av ifrågavarande anslag torde jag senare få framlägga.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser om obekvämhetsstillägg i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som jag i det föregående förordal,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåret 1954/55 medge de överskridanden av maximerade anslag och an-

slagsposter, som kan bli erforderliga vid genomförandet av angivna förslag.

Med bifall till den av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Uno Wilhelmsson